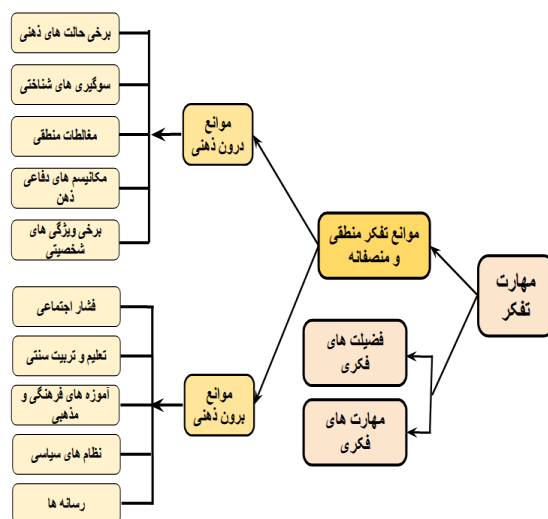

Extrinsic Barriers to Fair-minded Thinking 2

موانع برون ذهنی تفکر منصفانه ۲

این برنامه آموزشی با پشتیبانی و حمایت بنیاد غیر انتفاعی آینه تهیه و تقدیم حضور شما عزیزان میشود. در این بسته آموزشی که صد جلسه خواهد بود، اصول درست فکر کردن بر اساس آموزه های تفکر نقادانه، (**Critical Thinking**) و با بهره گیری از آخرین یافته های علمی در زمینه تفکر، آموزش داده میشود. هدف از این برنامه آشنایی همگان با اصول درست اندیشیدن است تا از این طریق شاهد گسترش هر چه بیشتر عقل ورزی و خردگرایی در جامعه باشیم.

تفکر منطقی و منصفانه با موانع برون ذهنی نیز مواجه می شود. در جلسه گذشته برخی از این موانع را از جمله فشار اجتماعی اطرافیان، نظام های آموزشی سنتی، برخی آموزه های فرهنگی را مورد توجه قرار دادیم.

فرهنگ ایرانی به طرز قابل توجهی تحت تاثیر برخی آموزه های مذهبی و عرفانی است که مانعی برای تفکر منطقی و منصفانه هستند. هم رویکرد مذهبی و هم رویکرد عرفانی اساساً عقل بشری را ناقص از درک حقیقت تلقی می کنند و علیرغم اینکه اینگونه بحث ها را در زمینه خداشناسی و درک حقیقت هستی مطرح می کنند ولی بسیاری از ایرانیان با تاسی به احادیث و اشعاری که در این زمینه وجود دارد عقلانیت را زیر سوال می برند. در حالیکه در قرآن دعوت به تفکر و اندیشیدن به فراوانی وجود دارد، در عمل آخوندها از تعریف کردن داستان هایی که با عقل جور در نمی آید هیچ ابایی ندارند و بخش اعظم آنچه به عنوان تبلیغات مذهبی و سخنرانی انجام می دهند حول مطالب و داستانهایی است که با عقل جور در نمی آید.

به طور کلی متشرعان عقل را ناقص از درک حقیقت هستی می دانند تا احتیاج به وحی را توجیه کنند. آخوندهای قشری از جمله موانع گسترش عقل ورزی در جامعه ایران بوده اند. مخالفت آنها با رادیو، تلویزیون، مدرسه، آب لوله کشی، دوش حمام، برق، ویدیو، ماهواره، اینترنت و ...

آنها به تحولات اجتماعی خیلی دیر واکنش نشان میدهند و این تاخیر در پذیرش تحولات، جامعه را از نظر فکر و اندیشه عقب نگه می دارد. فقه هرگز پا به پای تحولات اجتماعی حرکت نکرده است. همین کسانی که امروز از دوش حمام استفاده می کنند، بزرگترهایشان دهه ها با آن مخالفت می کردند.

همین مخالفت هایی که امروز بر سر بودن یا نبودن اینترنت وجود دارد، روزگاری با برق و رادیو و دوش حمام وجود داشته است. آنها وقت جامعه را می گیرند همین کسانی که امروز با دوش حمام

مشکلی ندارند بروند ببینند برخی هم لباس های آنها چه قشقله ای را زمانی که آب لوله کشی آمده بود برپا کردند.

شما در گوگل سرچ کنید مخالفت روحانیون با ... و بعد لیست بلند و بالایی از مخالفت هایی را می بینید که در نگاه اول نمی توانید قبول کنید که واقعا چنین چیزی واقعیت داشته است. اینها گروهی هستند که دیر به تحولات اجتماعی واکنش نشان میدهند و با این تاخیری که در فهمیدن و به روز شدن دارند وقت جامعه و مردم را می گیرند و همیشه سد راه عقلانیت بوده اند.

جنبه دیگری از کار روحانیون قشری داستان های عجیب و غریبی است که درباره امامان و بزرگان دین نقل می کنند که فلان امام با دو کبوتری که بینشان بحث زناشویی پیش آمده بود چه گفتند یا دیگری که می گوید با چشمان خودش دیده پرندگان می گفتند وای حسین کشته شد. البته اینگونه تبلیغات دینی بیشتر خوراک برای برنامه های طنز تلویزیونی فراهم می کند و کمتر کسی اینگونه حرف ها را باور می کند که بخواهد تهدیدی برای عقلانیت در جامعه باشد.

در حالیکه در قرآن آیات بسیاری درباره دعوت به تفکر و اندیشیدن وجود دارد، در عمل آخوندها از تعریف کردن داستان هایی که با عقل جور در نمی آید هیچ ابایی ندارند و بخش اعظم آنچه به عنوان تبلیغات مذهبی و سخنرانی انجام می دهند، حول مطالب و داستانهایی است که با عقلانیت سر سازگاری ندارد.

برخی مداحی ها و روضه خوانی ها نیز در همین جهت است. گاهی مداحی ها مانند استفاده از داروهای روان گردان افراد را به انجام کارهای غیر عقلانی سوق می دهد. قمه زنی در مراسم عزاداری محرم مثال بارز آن است.

جلسه آینده در باره نقش آموزه های عرفانی و ادبیات فارسی در عقل ستیزی صحبت خواهیم کرد . نشان خواهیم داد چگونه رویکرد برخی عرفا و ادیبان به عنوان مانعی برای تفکر نقادانه و اندیشه ورزی عمل کرده است.

عقل ستیزی در عرفان

در جامعه ایران، آموزه های عرفانی نیز با وجود اشعار بسیار زیادی که در زمینه عقل ستیزی وجود دارد، جایگاه استفاده از فکر و اندیشه را به شدت متزلزل کرده است. مطالعه اجمالی آثار عرفا نشان میدهد نوعی عقل ستیزی در رویکرد آنها به شناخت جهان و درک حقیقت هستی وجود دارد. اینگونه سخن گفتن از عقل جدای از اینکه آنها چه مقصود و منظوری را دنبال می کنند،

سبب شده تا در میان افراد عادی جامعه ایرانی که عرفان را به شکل عملی تجربه نکرده و فقط اشعاری نظیر «پای استدلالیان چوبین بود، پای چوبین سخت بی تمکین بود» یا «ز عقل اندیشه ها زاید که مردم را بفرساید، گرت آسودگی باید برو عاشق شو ای عاقل» را زمزمه می کنند، نوعی رویکرد منفی نسبت به عقل ورزی ایجاد شود که مانعی جدی برای گسترش عقلانیت و خردورزی می باشد. البته عقل ستیزی محدود به رویکرد عرفانی نبوده و در طول تاریخ همواره متشرعان دین باور و تجربه گرایان دین ستیز نیز جایگاه عقل را زیر سوال برده اند.

البته نگاهی جامع و فراگیر و نه گزینشی به اشعار حافظ، مولانا، سعدی و دیگر بزرگان ادب پارسی نشان می دهد هم اشعاری در ستایش عقل و خرد وجود دارد و هم اشعاری در مذمت و نکوهش عقل، هر چند کفه ستیز با عقل سنگین تر از کفه ستایش عقل است. به نظر میرسد این بزرگان مراتب مختلفی را برای عقل مد نظر داشته اند. یعنی اینکه مرتبه ای از عقل را نکوهش میکنند و مرتبه ای دیگر را ستایش. عقل را در تدبیر امور دنیوی لازم دانسته اند و در درک حقیقت هستی ناتوان و ضعیف.

مثلا سعدی میگوید

به نطق است و عقل آدمیزاده فاش چو طوطی سخنگوی نادان مباح

گرت عقل و رایست و تدبیر و هوش به عزت کنی پند سعدی به گوش

کسانی که میخواهند با استفاده گزینشی از اشعار این بزرگان، عقل ورزی را ملامت کنند خود گرفتار سوگیری تاییدی هستند که یکی از خطاهای تفکر است

ای برادر تو همه اندیشه ای / مابقی خود استخوان و ریشه ای

شرط عقل است صبر تیرانداز که چو رفت از کمان نیاید باز

رهیافت عرفانی اهل طریقت، خالق هستی را حبیب خود میداند و میخواهد با او رابطه عاشقانه برقرار کند. این رهیافت روش مبتنی بر معرفت قلبی را ترجیح میدهد. بین عقل جزئی عیب آلوده و عقل کل که نسبتی با عشق دارد، تمایز اساسی قائل میشود. این رهیافت علاوه بر اینکه رهیافت عقلی برای درک حقیقت هستی را نمی پسندد، رویکرد فقهی اهل شریعت را هم نارسا میداند و گاهی به شدت به سطحی نگری و ریاکاری و اعظان بی عمل و شیخ های سطحی نگر می تازد. عارفان بر این باورند که خودشان درک باطنی از دین دارند و واعظان فهم ظاهری از آن. به باور اهل طریقت، عقل به معنای چیزی که نقطه تمایز انسان از حیوان است، قلمروی بسیار محدود دارد که نمی تواند تجربیاتی همچون عشق را درک کند. در واقع گریز از جسمانیت و گریز از مادی گرایی با عقل مصلحت اندیش میسر نیست. از اینرو کسانی که رویکردی عرفانی دارند، عقل مصلحت اندیش را ملامت میکنند. آنها با عقل ورزی به عنوان روشی برای درک حقیقت هستی مخالفند.

هرگونه کپی برداری از مطالب این وب سایت بدون ذکر منبع پیگرد قانونی دارد.